

Marin Sorescu, det enklas och vardagsordens poet

av Dan Shafran

NB: Talet hölls vid första utdelningen av Sorescupriset

”Man kan knappast tro att jag har / en så märklig kraft inom mig, / när man ser mig rulla på gatan / utan mål, / glanslös och skrynklig.” Så ser Marin Sorescu på sig själv, och ingen skulle kanske kunna avporträttera denne rumänske författare bättre än han själv gjort med hjälp av ett vapen han lärt sig handskas med så skickligt: självironin. Marin Sorescu, en till synes blyg och anspråkslös människa, har visat sig vara både banbrytande och stilbildande. Han har vidgat språket med en ovanlig energi och kraft och i och med detta visat sig vara en förnyare av rumänsk lyrik. Marin Sorescu avled i december 1996, 60 år gammal. Genom hans bortgång har Rumänien förlorat en stor diktare och Sverige en stor vän. Känd och omtyckt av svenska författare, försökte han i sin tur göra dessa kända och omtyckta av en rumänsk publik. Det är en av orsakerna till varför Rumäniska kulturinstitutet i Stockholm har valt att uppkalla sitt pris efter Marin Sorescu.

Marin Sorescu föddes 1936 i byn Bulzesti i Oltenien som femte barnet i en familj av bönder. Efter universitetsstudier arbetade han först på redaktionen för en studenttidning innan han blev redaktör för en icke-konformistisk litterär landsortstidskrift, *Ramuri*, i Craiova. Under den kortlivade liberaliseringsvåg som mot slutet av 60-talet följde på stalinismens fall och föregick Ceausescu-tidens år av förtryck och censur, blev Sorescu en av anförarna för den unga generationen som vägrade erkänna den ”socialistiska realismen”; Prévert, Kerouac, Ginsberg och Queneau hörde till hans litterära favoriter. Efter diktaturens sammanbrott i slutet av 1989 fortsatte Marin Sorescu att skriva, resa och publicera sina dikter, med en frenesi som om han kände slutet nalkas.

Marin Sorescu har hela tiden förvånat med sitt samspel mellan tradition och förnyelse. Han dyrkar det traditionella samtidigt som han bryter med det genom en modern, hejdlös experimentlusta. Sorescus begåvning för att hitta på saker och för modernism är djupt förankrad i den surrealistiska rörelsen. Marin Sorescus estetiska ”revolt” går att följa i alla diktsamlingar; där finns originella dikter i vilka den litterära kritiken har uppskattat värdet i det konstnärliga experimentet.

Man kan också dra paralleller mellan Marin Sorescu och andra av hans landsmän som haft stor betydelse för och inflytande på den samtida kulturen. Med Eugène Ionesco delar han den rasande glöden och dragningen till absurdism. Men Sorescus absurdism är en mild sådan; den accepterar och omintetgör tragiken genom att klä den i patetik och metafysik. Hos Ionesco finns ett ständigt uppror. Hos Sorescu förekommer då och då stunder av försoning tack vare metaforerna, även om hans dikter ofta präglas av den aggression som finns i den existentiella absurdismen. Liksom hos Eugène Ionesco kommer också hos Sorescu språket till korta som kommunikations- och kunskapsmedium, men Sorescu strävar efter att nå fram till en kunskap om tillvarons villkor bakom verkligheten. Precis som Mircea Eliade använder Sorescu myter och olika bibliska motiv som material för de byggnader som hyllar det mänskliga geniets kreativitet. Poeten beundrar Emil Ciorans bitterhet och hans geni för det katastrofala, även om han själv inte alltid är lika rigid i sina bedömningar. Men likt Cioran tillkännager han i många av sina dikter och pjäser att själen befinner sig i larmberedskap och att universum håller på att skövlas. Som hos Constantin Brancusi förenas i Sorescus dikter det primitiva med det moderna, det omogna med det mogna och glansiga, enkelheten och det barnsliga med allvaret, negationen med skapandet.

Med enkelhet, med medfödd sensualitet och ironi har Marin Sorescu skrivit om de stora och avgörande frågor som finns med från början i hans dikter och pjäser: människans grundläggande ensamhet, främlingskapet, döden, födelsen, kärleken, vardagens mirakler, den skapandes längtan efter kunskap om sig själv och världen. "Denne poet tycks ha fötts både som hare och sköldpadda och redan från starten varit medveten om de många ting som är livet, och det enda stora som är döden", skriver Seamus Heaney i sin introduktion till Marin Sorescus dikturval på engelska "Hands Behind My Back", 1991. Av många betraktas Sorescu som det enkla och vardagsordens poet. Hos honom "finns en envis solidaritet med den vanliga medborgarens obeaktade liv, en beredvillighet att inte se ner på och inte hålla sig för god för vardagsupplevelser, utan hylla den styrka som krävs för att upprätthålla individuell identitet och självrespekt hos den mest anspråkslösa bland människor", påpekar Seamus Heaney i sin introduktion.

Så småningom blev tonen mer spänd, något stramare, mörkare och allvarligare. Glädjen mörknade och leendet stelnade, samma leende som brukade åtfölja författaren även när han pratade om de mest allvarliga saker. Dikterna förvandlades nu allt oftare till meditationer kring människans meningslösa tillvaro, åldrandet och döden. Han fann fortfarande nöje i att leka, och mest med orden, men i detta nöje var det inte svårt att ana en sorts vemod och förtvivlan.

"Eftersom han var mycket trött / gick han sin väg för att dö litet grand." Så lämnade Shakespeare scenen, efter den sista av de sju dagar han behövde för att skapa världen. Det berättade Marin Sorescu i en dikt som Alain Bosquet tog med i den antologi från 1979, där han samlat världens hundra vackraste dikter. Likaledes på en söndag, den 8 december 1996, blev en mycket trött Sorescu övertygad om att även han gjort sitt och att det också för honom var dags att gå sin väg och dö litet grand. Men inte utan att överraska oss igen: denna gång genom det sätt på vilket han accepterade sin egen död.

En spindeltråd
hänger från taket
precis över min säng.

Varje dag märker jag
hur den kommer allt lägre.
Man skickar mig till och med
stegen till himlen, säger jag.
Man skickar mig den från ovan.

Även om jag magrat oerhört mycket
- jag är bara skuggan av vad jag en gång varit –
tycker jag ändå att min kropp
är för tung
för denna bräckliga stege.

- Själ, gå före du. Sakta! Sakta!

Trots kampen mot cancer förmådde Marin Sorescu att intill slutet se på döden och livet med resignerat lugn och närmast roat overseende.